

Vestmannen.

Nr. 5

Bergen 20. juni 1991

7. årgang

Noko um tvifeld bundi form

A v Sigurd Sandvik

Det er ein vanleg regel i norsk at ein skal skriva t.d. den fyrste gongen og huset mitt. Men undantaki er mange. Eg kan godt tenkja meg å seia: For fyrste gong hev eg havt tjuvar i mitt hus.

Sume skrivande målfolk held so fast på regelen at målføringi vert uturvande stiv. Etter mi målkjensla kan det godt stå utan bundi form i substantivet her: Den som skriv, må ha noko kjennskap til dei føresetnadene mottakaren hev. Mottakaren må ha på lag same ord-kunnskapen som sendaren. Det hev mykje å seia for dei standpunkt ein kjem fram til. Den avgjersmaki som er lagd til domstolane.

Her kjem nokre døme med einfel binding, som eg tenkjer mange er med på: Dei fleste nordmenn likar å gå på ski. Valresultatet står i alle avisar. Si lengste tid budde han på heimegarden.

Ei sak synest vera greid: Når eige-domspronomenet skal ha tonetyngd, må det koma føre substantivet, som då fær ubundi form: Det er mi meinig. Det er vår båt men dykkar årar. Det var dine ord. Våre born var ikkje med på dette.

O Sume adjektiv treng ikkje bunden artikkel um dei står til eit substantiv: Han sat her heile kvelden. Du skal få halve eplet. Siste året han levde, var han sjukleg. Det er same strevet år ut og år inn.

Ingeborg Hoff sa ein gong til meg: Norske målføre hev meir av einfel binding enn skrivande målfolk jamtyver tenkjer. Det er visst rett. I farten kjem eg i hug: Han var stor for sin alder. Eg var sprek i dei dagar. Det er mi tru at han kjem snart. Johannes Heggland hev frå sitt målføre: Dei sette båt på sjø. — alt som kjem or hav. — med same han skulle setja fot i fjoresteina-ne. Severin Eskeland hev døme i sine «Rettleidningar»: Han sprang sin veg. Soli kasta sitt gull yver skogen. Gud

tenkte i sitt hjarta. (Her hev ikkje egedomspronomenet sers tonetyngd). Og ein stad skriv han: Mange tykkjer dette er den største spaning i livet.

I gamle fynord er ofte einfel binding. Med lov skal land byggjast. I høgtidleg stil ser og høyrer me det ofte: Her trødde ho sine barneskor. Alle som levde i hennar nærliek, kjende den godhug og varme som låg kring henne. Han hadde so mykje å gjeva til heimbygd og fedreland.

Kjem me so til lyrikken, vrimalar det av vendingar med einfel binding. Me kan taka fram noko frå «Haugtussa»:

*«Du skal ikke føle den mjuke Nott,
daa Draumen slør ut sine Vengir».*

*«Ein Dag dei spurde
med Kolning um Munn,
at Mannen var daain
i same Stund,
ja nett i den same time.*

I salmane er det likeins. Berre ta for deg Blix-salmane! Regelen um tvifald bundi form er god den. Men: Ingen regel utan undantak.

Sigurd Sandvik

Rettskrivingsframlegg frå NMU

Det hev kome ei rad framlegg til Norsk språkråd um rettingar i skulemålet. Eit av framleggi frå Norsk Målungsdom gjeld j etter g og k:

Til Norsk språkråd

Landsstyret i Norsk Målungsdom ynskjer med dette å retta opp eit av dei mest synbarre systembrota i norsk mål. J-en i verbalsubstantiv på -ing må inn att i deiorda som har j i infinitiv, og med same status. Døme: **byggja-** I dag er denne skrivemåten ikkje tillaten.

Grunnjeving:

1. J er etymologisk rett her, og skrivemåten i dag er systembrot jamvel ut frå nynorsken anno 1991. Det heiter **baking** (av **baka**) med hard k,

Um Hans Henrik Holm

Inne i dette bladet hev polskfødde Piotr Klafkowski ei djupgripande utgreiding um Hans Henrik Holm (1896-1980), spekka med upplysningar um den sermerkte diktaren og det like sermerkte verket hans.

Klafkowski hev doktorgrad i målvitskap, og han hev vorte sterkt gripen av grunnstraumen i nynorsk diktning, ikkje minst slik dei kjem fram hjå Hans Henrik Holm. Piotr Klafkowski er nognare umtala i Vestmannen nr. 6/1989.

Sjå side 6.

men **røyking** (av **røykja**) med palatalisert k (kj). Dette syner at j-en ikkje palataliserer k og g, men at j-en fylger med stommen (røykja). Motargumentet at k og g kan uttalast kj og gj framfor ing held ikkje, av di det er uråd å sjå skilnad på k-anne i **baking** og **røyking**. Det kan (og skal) ikkje heita «bakjing».

2. Rettskrivinga i dag kan m.a. føra til forveksling mellom transitive og intransitive verb. Døme: Det heiter no **søkking** om både å **søkka** og å **søkkja** som er to lagnadstungt ulike handlingar.

3. Det er i samsvar med dei norske målføra: dei målføra som har j i verbet, har det som regel i substantivet og. For dei som skriv verbformer med j, vil det vera meir pedagogisk å nyttja j-en i substantiva med.

4. Det er (ikkje uventa) ein av dei vanlegaste «feila» i nynorsken i dag å skriva denne j-en, serleg gjeld det i område der nynorsk er bruksmål (t.d. vestlandsvisor). Me ser det og mellom dei unge nynorskingane. (Dette hadde ikkje vore noko argument om det ikkje var **nynorsknormalen** som var grunnleggjande «feil» her).

Berdjajev etterspurd i Sovjet

Nikolaj Aleksandrovitsj Berdjajev (1874–1948)
Teikna (etter fotografi) av Ove Grant Svele

I ein artikkel i Dagbladet 15. april kjem Russlands-kjennaren og forfattaren Peter Normann Waage inn på den store bokhungeren mellom russarar etter lesnad som for stutt tid sidan var utesengd eller forboden. Det er godt som slutt no på ideologisk sensur, og det er gjerne stor rift um bøker som ikkje var tilgjengelege

tidlegare. Upplagi ligg ofta kring 100000, og bøkene vert snart undanriyne. Bøker vert ikkje berre selde i bokhandel; dei vart framboadne på gator og torg og hjå heimehandlarar — ofte til mangedobbel pris. Etterspurnaden avgjer um ei bok vert til svarteørsvara.

Mange slag bøker er i skotet, medrekna krimbøker og annan lettlesnad. Ikkje minst les russarane bøker i soga og filosofi. Dei søker eigne røter, for desse røtene hev vorte freista avskorne kvar gong makthavarar **umskreiv** soga og vanda den gamle «**sanning**».

Filosofen **Nikolaj Berdjajev** (1874-1948) er ein av dei mest etterspurde i dag. Berdjajev budde i mange år utlæg i Paris. Han er rekna for kristen eksistensalist, og emni hans er soga og filosofi. I ungdomen var han marxist, men han vende seg imot den einsretting, tvang, ufridom og vald som fylgte med revolusjonen. I 1922 vart han landlyst, visst etter påbod frå Lenin sjølv.

I tenkingi si freista Berdjajev knyta band mellom bolsjevismen og den gamle russiske kulturen. Han sökte samanheng millom djupe røter og ei komande framtid. Endå marxistisk idologi nok ætta frå utlandet, meinte han at kommunismen var ei russisk ovring som berre kunde umskapast av russarane sjølv. Han ynskte ein umskapast kommunisme, reinsa for lygn.

Eit utval av Nikolaj Berdjajev, **Draum og røynd**, hev kome på norsk på Norsk Bokredingslag, umsett og med innleiding av Ola Breivega. Boki er framleis å få frå Norsk Bokredingslag, Boks 2672 - 5026 Bergen-Møhlenpris. Prisen er sers rimeleg, me trur 75 kronor.

«Herren er min hyrding»

Sigurd Sandvik

Etter stykket å Arthur Berg i marsnummeret høver det no at me ser litt på målet i Davids salmar i dei umsetjingane me hev på nynorsk. Rett nok finn me ikkje mykje av endarim der; men bokstavrim finst ofte. Og der er ein rytmme som minner um at salmane hev vore sungne. Det er lyrikk, som hev verde i seg sjølv — religiøst òg —, og som me gjer vel i å ta vare på.

Eg hev set serleg på den 23. Davids salme i Bibelen frå 1921 og 1938, og jamfört med umskrivingi til Arthur

Berg. Han nektar å tru at einfeld binding er «ein serleg «poetisk» måte å ordleggja seg på». Reint ålement er det ikkje det. Men ikkje sjeldan høver det. Og det er lite «poetisk» å rydja han ut or lyrikk. Både Seippel og Indrebø tek vare på poesien.

Men lat oss sjå på innhaldet. Det skifter ikkje lite når rytmien vert brigda og tonetyngdi flytter seg. Når «*Herren er min hyrding*» vert til «*Herren er hyrdingen min*», då vert Herren altfor mykje til ein leigeiar, eller noko som eg råder yver. Verre er det når «han fører meg på rettferds stigar for namnet sitt skuld.» — Det måtte helst stade «for namnet sitt si skuld». Men det er hjelpelaust tungt. Ordlaget namnet sitt skuld gjeng ikkje. Då var det likare um han sette for skuld namnet sitt.

So kjem me til «*Det fløder over staupet mitt*». — Ein kunde slå ned på dette over, som lett vert sagt med ein stavings tonelag, og ikkje er so samlande norsk som yver (øve', yvi' ivi'). Men lat no det fara. Ordfeilingi her gjer at over vert lett og staupet fær tyngd, soleis at det som skulde vore det røynlege subjektet i setningi, staupet,

Utsegner frå norskmaalsrørsla

Årsmøtet i Ivar Aasen-sambandet og Vestlandske Mållag 11. mai 1991 vedtok utsegner um m.a. bibelmålet og utsendingsrett til Norsk språkråd. Endeleg ordlyd fekk lagsstyri fullmakt til å avgjera, og dei sluttkskrivne fyreteljingane er ikkje komne fram til Vestmannen då bladet lyt til prentings. Utgreidagi um statleg styringsmål av Jostein Krokvik lyt venta av plassumsyn.

Norske utsyn

Norske utsyn, utsyn til og
frå det norske må me få
so me meir og meir no vil og
kann det nye norske nå.
Dei som vil det, dei må både
kunna høyra vel og sjå.
Allfar unne oss sin nåde -
kven skal våre runur
Det er det, me sjølv må.

Olav Aukrust

Forretningsføraren

Forretningsføraren for Vestmannen hev fenge ny tilskrift. Tilskrifti no er **Helge Liland, Midgeilen 16, 5067 Store Milde**.

vert styring i eit komplement. Og med dette fær me eit anna bilet: Staupet står i ein flaum. Men det rette er at det fløder i staupet. «*Det fløder yver mitt staup*». (Strengt teke skulde det stade komma etter yver, og i Bergs form må det stå komma skal me få rett meinings).

Til slutt kjem dette stive og ufolkeleg «alle levedagane mine», i staden for «alle mine levedagar», som Indrebø hadde. «*Her hev eg levt alle mine dagar*», er folkeleg norsk, og hev ingering med dansk målidiom å gjera.

Sigurd Sandvik

Gåveliste for Vestmannen

Olav Grimsdal, Valen, 50 - Johannes Heggland, Tysnes, 200 - Arne Ivar Kjerland, Sætre, 50 - Jostein Krokvik, Fiskåbygd, 100 - Frøydis Lehmann, Rådal, 50 - Bjarne Rabben, Moldtustrand, 50 - Knut Rysstad, Kristiansand, 500 - Knut Rysstad, Kristiansand, 500 - Lars Slettebø, Stord, 50 - Oskar Telnes, Fjell, 100.

I alt kr. 1.650,-

Me takkar gjevarane

VESTMANNEN

Helge Liland

5067 Store Milde

Bankgiro: 8401.21.43027

Postgiro: 4 25 63 92

Vestmannen.

Vestmannen kjem til vanleg ein gong i månaden.

Bladpengar kr. 100,- for året.

Kan tingast på alle poststader og beinast frå «Vestmannen», Helge Liland.

Midgeilen 16, 5067 Store Milde

Postgiro: 4256392.
Bankgiro: 8401.21.43027.

Utgjevar:
Vestmannalaget,
5000 Bergen,
Telefon (05) 31 7929/31 31 16.

Bladstyrar:
Jostein Krokvik,
6143 Fiskabygd
Telefon (070) 21 429

Forretningsførar:
Helge Liland,
Midgeilen 16
5067 Store Milde
Telefon (05) 22 6700

Prenta hjå:
Rhema Grafisk as, Bergen
Telefon (05) 32 8022

Storfeld Landskappleik

Voss spelemannslag 50 år
Av Ludv. Jerald

Landskappleiken i spel, folkedans og kveding er ei mektig mynstring. I jonsokhelgi i år var kappleiken, som er tilskipa av Landslaget for Spelemenn, lagd til Voss. Og det vart ei storfeld mynstring. Frå onsdag 19. juni til sundag 23. juni upplevdte tevlarar og andre tilreisande festlege dagar.

Vossabygdi hev ein sjeldsynt rik tradisjon i folkemusikk og folkedans. Voss hev fostra meistrar som Sjur Heggeland i Myrkdalen og Ola Mossafinn på Voss, og mange andre, i gamal tid og i vår tid. Og Voss spelemannslag som var tilskiparlag hadde 50 års jubileum i år. Det er eit lag som er i bløming og vokster. Unge spelemannseme kjem med, både gjentor og guitar. Og dei syner att på premilistone.

Meisterspelemannen Steinar Rygg var formann i hovudnemndi for Landskappleiken, og han hadde ei heil fylking med seg i dei ymse nemndene. Det er eit stortak som trengst, det skyndar me når me veit at ikring 1500 var med og tevla, i spel, i dans og i kveding.

Dertil hadde laget skipa ekstrakonserter som heldt dei strenge kunstnarlege mål. Komponisten og høgskulelæraren Per Indrehus hadde laga eit sjeldsynt fint tingingsverk: «Og under himmelkvelven syng ein evig tone». Han hadde samla eit fargerikt felleskap av artistar, frå heimleg folkemusikkmiljø, frå Kina, frå Kenya og frå Sverige. Kjellfrid Resset frå Gol spela langeleik, og tri vesser, Einar Mjølnes, Ivar Kvåle og Olav Dale, gav med hardingfela, trompet og flygelhorn eit lokalt tyngdepunkt. Berit Opheim frå Voss og Sondre Bratland frå Rauland var med. Verket vart framførd 2 gonger i Vangskyrkja.

Til side 9

Ein anakronisme

Mandatet for Norsk språkråd finn me i Lov av 18. juni 1971 om Norsk språkråd. Her heiter det m.a.:

på lengre sikt fører målformene nærmere sammen». Dette er ein innsmugla arv frå samnorskpolitikken, som byrar med å uppnorska dansken, men som enda med å nednorska norsken. For bokmål hev lovpunktet fenge lite å segja, beint fram av di bokmålsgruppa i Norsk språkråd hev blåse i heile punktet.

Fleirtalet i nynorskgruppa hev derimot nytta punkt b. til å fylgia målblandingslina frå Norsk språknemnds dagar, ei lina som - um ho vert ståande - må riva burt siste resten av grunnlag for eit offisielt-norskrøtt skriftmål.

Norskgruppa i Språkrådet hev ikkje meir grunn enn norskdanskgruppa til å驱ra tilnærming. Stoda er motsett, for med tilnærming var i upphav og tankebotn meint å føra norskdansk yver i norsk farleid.

I røyndi er punkt a. og b. usemjande, slik sume tolkar dei. Ein kann ikkje verna norsk skriftmål og samstundes bøygja dette skriftmålet inn under eit anna mål.

Det eine punktet er ein leivning frå samnorsk tidi, og i dag er det ein anakronisme. Dersom målfolkfleirtalet i Språkrådet framleis vil køyra ein annan kurs enn bokmålsgruppa, er det på høg tid at det anakronistiske punktet under b. vert teke ut or lovi. Kanskje er det no politisk vilje til ei slik lovjustering?

J.Kr.

Vestmannen.

Vestmannen tek serie i juli, slik va-
nen hev vore kvart år.

Me møtest att den 20. august.
God sumar!

Tankekonn

Møte nokon
på halvvegen,
er kje nok.
Gakk eit stykke til.

Aslaug Høydal

Ivar Aasen på nært hold

Anders Hovden høyrde til dei som stod Ivar Aasen nær; Aasen hjelpte den unge sambygdingen m.a. økonomisk då Hovden var student i Oslo. Og Aasen hjelpte mange andre, han var den siste til å segja nei når nokon var komen i knipa. I «Ivar Aasen i kvarlagslaget» fortel Hovden um gravferdi til Ivar Aasen. Mykje folk fylgte den store og endå so varlåtne mållærde til gravi, fleire heldt av han enn han sjølv hadde tenkt. Det var mange fatigfolk i gravfylgjet. Serleg merka Hovden seg ein mann i arbeidsklæde, andletet var uvaska, men tårone var blanke og reine nok, skriv Hovden. Dei kom av eit ærleg hjarta og laga ljose render nedetter andletet.

Ivar Aasen (1813-1896) var komen langt upp i ári då Anders Hovden (1860-1943) vart kjend med han. Um hjartelaget til Aasen nok var det same som i yngre år, var han merkt av alderen. Hovden skriv at Aasen slett ikkje var ljot, slik sume hev skildra han; tvert um. Men liten var han. I ungdomen skulde han vera raudleitt, svart-hærð, bjartøygd og velvaksen.

I **Sunnmørsposten** («Sundmørsposten») for 21. september 1900 skriv bla- det um ei samråda redaksjonen hev havt med Einar Ekroll som kjende Ivar Aasen då han var ung. Einar Ekroll var frå Engesetdal i Skodje; han var kring 10 år yngre enn Aasen.

Ivar Aasen var hjå prost H.C. Thoresen i Herøy 1833-1835. I november 1835 kom han til kaptein L.J. Daae på Solnør i Skodje og vart huslærar. Han vart verande her i 7 år. Det var i denne tidi Einar Ekroll kom saman med Aasen. Ekroll tente hjå «gamle Daae» som han segjer. Det var stride arbeidskrav og ring løn, og han var ofte trøytt, fortel Einar Ekroll stillsamt då han tenkjer attende på denne livsboken, kring 60 år etterpå.

Men Einar Ekroll livnar til når han kjem Aasen i hug der han sit i bladstova. For Ivar Aasen var ein gild kar som alle var glade i, fortel han, ein stillfarande kar, men samstundes trøysam — og stundom noko av ein skjemtegauk. Aasen heldt seg vanleg saman med dei andre gutane. Han var gjerne med og spelte rakker, og han vann jamt. Einar Ekroll og Ivar Aasen vart gode vener, og til sist hadde Aasen lært venen sin so godt upp i rakkarkunsti at dei to vart meir jamspela.

Ivar Aasen, teikna av Leif Raa

Einar Ekroll, berre barnet ved denne tidi, gjekk på skule hjå Aasen i two vintrar, ein time for dagen. Ekroll hugsar desse timane med glede; det var gilde stunder, tykte han.

Ein sundagsmorgen kom Ivar Aasen inn på borgstova (borrstova) der Einar framleis låg i sengi. Ivar Aasen lyfte på felden og stakk ei liti bok til venen sin. Det var dei fem visone på sunnmørsmål, skrivne i 1841 og 1842, prenta truleg i 1843 på Ekset i Volda. Einar Ekroll lika visone sværande godt, og etter som det høyrdest, kunde han dei utanåt i år 1900 då han var meir enn 76 år gammal. Ekroll rekna opp visone i den vesle boki, «Pe-garsvisaa» «Tausakjæringsvisaa», «Unggarsvisaa» og «Einn vin so væl oss unne». Ekroll tek dessutan med «Grænlandsvisaa» som skulde ha tilknyting til eit par menneske på Sulalandet ved Ålesund. Dette siste diktet um ei ferd til Grønland var utskift med «Fiskarvisaa» i nyrent av samlingi.

I fritidi skreiv Aasen mykje, fortel Ekroll, noko som ikkje skal undra oss når me hugsar kva Aasen fyrebudde i nett desse ári. So heldt Aasen seg ofte i skogen, der han sanka plantar og blomar. Endå um det var kulde og snø kunde folk sjå Aasen i skogholtet. Kvar preikesundag gjekk han åt kyrkja, og då hadde han med seg stav, ein diger lirk, ofte krokut og føl, som han helst drog etter seg. Folk sa han var ikkje heilt rett denne mannen.

Fine klæde brydde Aasen seg aldri

um. Broki hans hadde bøter som ikkje alltid var i same farge. Men um den kroppslege utsjänaden til Aasen segjer Einar Ekroll det same som Anders Hovden, at Aasen slett ikkje var stygg. I sine unge dager var han ein ven kar. Men alle vert skrale når alderdomen kjem, legg Ekroll til.

I sluttordi til Einar Ekroll heiter det: «Eg vil alltid minnast denne mannen (Ivar Aasen) med takksemd og vyrdnad; faae hev eg funnet, som hev havt so varmt hjartelag for dei, som leid ilt i verdi».

Jostein Krokvik

Fugl med verkty

Dyr som nyttar seg av reidskap må i ein viss mun ha evna til fylgerett tenkjing — logisk intelligens. Dette kjerner me hjå hundar og sume apeslag. Hjå fuglar er det kanskje mindre kjent. Eit undantak er hakkespetta på Galapagosøyane vestanfor Millom-Amerika. Til liks med spettefuglar elles finn denne hakkespetta mat under treborken, som ho opnar med nebbben. Men denne hakkespetta hev ikkje den lange spisse tunga som andre hakkespettar hev til å hala fram insekt med. Galapagos-hakkespetta veit likevel råd. I ein kaktus finn ho seg ein torn — ein hoveleg pigg — og piggen riv ho laus. So pirkar ho under den upphakka borken til ho hev ljostra insektet. No tek ho ljosterstongi under føtene og set roleg til livs fangsten. Granskingar syner at hakkespetta brukar tornen medvite.

Kaare Fostervoll 100 år

I 1991 er det 100 år sidan skulemannen og politikaren Kaare Fostervoll vart fødd — den 3. desember 1891 i Kristiansund N. Han var kyrkjeg undervisningsminister 1945-48; kringkastingssjef 1948-62. Serleg fyre krigen var han verksam i det samnorske målblendingsstrevet som skulde få so lagnadstunge fylgjor for norsk mål og målreising.

Festskrift til Anders Ohnstad

Til 80-årsdagen hans Anders Ohnstad i Aurland kom Norsk Bokredingslag no i juni med ei prydleg festskrift. Andreas Bjørkum og dr. philos. Jarle Bondevik hev valt ut av det rikhaldige utvalet av artiklar og essays som lektor Ohnstad hev skrive, og dei skildrar denne sermerkte kulturmannen. Bjørg Hausle Bondevik og Jo Gjerstad i Centraltrykkeriet A/S i Bergen hev stade for bokbunaden.

Ei hugnadsbok å halda i hendene, og å lesa.

Norskframstøyt i sør aust

Østfold Mållag vart nyleg skipa, og det er fyrste gongen etter krigen at målfolk samlar seg i eige lag der. Um laget ikkje høyrer til dei største, er det av dei mest drivane.

No i 1991 sender Østfold Mållag ut heftet **Samanhengen mellom målføra i Østfold og det nynorske skriftspråket** av Kristian Strømshaug. Strømshaug (f. 1921) hev granska målføre og kultur på heimlege kantar i mange år. Han fekk Østfold fylkes kulturpris i 1973, og i 1990 vart han vald inn i Norsk Måldyrkingslag.

Heftet er på Råde-mål, skrive sers ljodrett med vanlege bokstavar. Um sume stussar litt med same, vil eg tru lesarane snøgt venst til skrivemåtane. Ein vestlending kjem i knipa av alle dei tjukke l-anane som han ikkje kann uttala. Men dei er serskilt merkte og byd ikkje på vanskar. Folk utanfrå lyt kanskje retta på sume rangtakkar um austfoldmålet; det er norskare enn som so. Strømshaug brukar regelfast **målføre** og **nemnefom** (for dialekt og infinitiv på halvgresk/halvlatin), og me merkar oss i fleng ord som **storleik**, **førleik**, **jått (ljot)**, **kæup (kaup)**, **krykkje**, **fjegge (fjelga)**, **spørlag**, **uhpp (upp)**, ve-

(me/vi), **temmer (timber)**, **yvele (yverler)**. I sume strok heiter det ei smiu, ei viku — **den smio, den viko** i samsvar med midlandsmalet. Og gamalnorsk endings-t i det-ord finst att sume stader her, som einaste stad i landet: **blat, smøret, spannet** osb. Ord av type **namn/navn** vert brukar jemsides.

Målpolitisk fører Kristian Strømshaug klår tale imot den **målkverking** som ber namnet tilnærming. Vestnorsk og austnorsk høyrer til same målet, og det «trengs ente jøra nynorsken ubrukeli fer å væra brukeli her. Ve må æu få bruke go nynårsk.»

Eit anna hefte er **Hjelpebok i nynorsk for østfoldingar** av Magne Aasbrenn. Boki er, som venrande er, serleg tiltenkt **austfoldingar** med nynorsk til sidemål — sidan det helst er på sidemålplass dei enno møter nynorsken. Det er eit hjelpehefte i mållæra av det gode, gamle slaget; stutt, lett, visshøvt og, trur eg, sers nyteleg i den nye framgangsstoda for norskmalet. Um heftet serleg er skrive med tanke på folk i ungdomsskulle, gymnas og lærarhøgskular, kann det med gagn lesast av mange andre. Medrekna folk på

andre kantar av landet. Målet ligg so nær Austfold-mål som det let seg gjera innanfor skulemålet — for å tyna myten um at nynorsken er framand for målføri i dette fylket.

I heftet er ei liti **kjapp-ordliste** — eit godt ord — laga for «østfoldingar og deira problem når dei skriv nynorsk». Språkrådsreglane frå 1981 som opnar for fortids partisipp utan samsvarsbøyning etter **vera, verta, bli**, er til hjelp «for oss frå Østfold», skriv Aasbrenn. Det påtenkte sams partisippet for sterke gjerningsord er informi, som etter tillaten regel kann nyttast allstadd på predikativ plass — **han/ho/det/dei er framkomi/utdrivi/skrivi** osb. Eivind Vågslid minnte fyre krigene um at i-partisippet åt um seg og var einast tenkjelege samleform. Han hadde då bokmål méd i tankane, men dét gjekk onnorleis, som me no veit.

Ikkje alle er like nøgde med det tillatne burtfallet av samsvarsbøyning. Men det er verdt å hugsa at tillatne skriftmålsjenkingar etter norske målføreavbrigde for elevane, er ikkje det same som tilskita målblanding etter bokmål.

Hefti frå Østfold Mållag er båe utkomne på Hvitveis Forlag i Fredrikstad. For målfolk andre stader

Me talar um dorpat

Av Arne Horge

Han Aslak på Haugen, grannen min, han har allkunnebok. Han kjøpte boki på auksjon etter bymannen Conrad Hornemann som i millomkrigstidi leigde seg inn i gamlestugo på Haugen og levde av å byggje robåtar og skrive bøker som ingen vilde lese i. Aschehougs konversationsleksikon, redaktør Anders Krogvig, Kristiania 1921, står det i allkunneboki hans Aslak.

«Det er so mykje tale um «freden i Dorpat» no som Estland til liks med dei hine baltiske statane Latvia og Litauen, vil rive seg laus frå Sovjetsamveldet», segjer han Aslak og går åt bokhylla, «det var visst i den byen at estarane ordna seg med Lenin-riksstyret etter at fyrste storkrigen og umvelting i Russland vel var yver. Det er til sjølvstendegodkjenningi ved «freden i Dorpat» at estarane grip attende, no når det går å segja som sant er at dei i 1940 gav seg inn under Sovjetsamveldet etter skrämslor og trugsmål. Den løynlege delen av Ribbentrop-Molotov pakti millom Tyskland og Sovjet gav Estland og Latvia og storparten av Litauen åt Sovjetsamveldet og Stalin, og ingen spurde folket. Statsrettslegt heilt ulovleg sjølvsagt. — Han Aslak har tala seg varm, men han veit ikkje kvar Dorpat ligg, og det vil han ha geide på fyrr han går vidare. — «Take til deg av snippane og drikk kaffi so lengje, du», mullar han åt meg.

«Dorpat, de Jurjev», les han Aslak for seg sjølv og finn seg eit anna band av allkunneboki. — «Jurjev, se Tartu». — Han lyt til med tredje bandet. — «Tartu, tysk Dorpat, russisk Jurjev, latvisk Tehrpata», messar han Aslak. — «Det er ein by i øystre luten av Estland», fortel han og er glad for å ha funne fram, og han undrar seg yver at alle desse folkeslagi har hatt bruk for å setja namn på byen. Det lyt ha vore mange herrar i Tartu gjennom århundradi.

Då kakk det på utdøri. Inn stig ein mager liten kar i 50-års alderen. Han er i Noreg for å sjå på pelsdyral, segjer han, og, gode lesar, anten du trur det eller ikkje, han fortel at han er frå Tartu i Estland! Me sit me open munn. Men etter kvart et me snippar og drikk kaffi, og han lét oss høyre um Tartu.

— «Universitetsbyen Tartu er nest største byen i Estland med 115 000 ibuarar. Byen er den eldste i landet i fylgle skriftlege kjeldor og er nemnd fyrste gongen i år 1030». — «Då fall Heilag Olav i slaget på Stiklestad», skyt han Aslak inn, men karen lét seg ikkje spore av. — «Ved sida av det einaste estiske universitetet, finn me landbruks-høgskulen for Estland i Tartu, og byen har fleire vitskaplege granskingsinstitutt, t.d. institutt for zoologi og biologi.

Universitetet vart skipa i 1632 og

fekk namnet «Academia Gustaviana» etter svenskekongen Gustav 2. Adolf. Heile Estland lydde då under Sverige, men universitetspråket var latin. Og Tartu hyste universitetet fram til 1699, då vart det flutt åt Pärnu på Austersjøkysten, og i 1710 vart det lagt ned, for då kom russarane og Peter den store. Men i 1802, «trur eg det var», vart universitetet attereist i Tartu, og frå denne tidi skriv dei seg mange av dei kjende bygningane som me har i byen i dag, og universitetsboksamlingi vart skipa. No um stunder les vel 7 000 studentar ved Tartu-universitetet, og ein mindre flokk ved landbrukskolen.

Det var i Tartu at det estiske teatret føddest, og Tartu-teatret er i dag kjent i Europa like so vel som i Sovjetsamveldet for hugtakande uppsetjingar. (Namnet på teatret før ikkje han Aslak og eg tak på).

Ved sida av utdanning er det industri og handel som pregar Tartu, slik som det er med so mange byar».—

Karen tagnar og ser mildt på oss. Men han Aslak har korkje rev eller mink, og det har ikkje eg heller. Det syner seg at den venlege vesle mannen har teke gale av frå hovudvegen nede i kyrkjebygdi.

Arne Horge

Slektsvanskar

Kallane på kråmbui kom i snakk um ei grannekona som ikkje fekk born.

— Nei mor hennar fekk heller ikkje born, var det ein som sa. — Ja, då er det vel noko som ligg til slekti, sa ein annan.

Piotr Klafkowski:

«Du, Bjug, mot øvste lagnad-svar
vi lyfte må vår ættearv.»

Nokre tankar 10 år etter Hans Henrik Holm døydde

Til M

Eg undrast på kor mange som kjenner att og heimfester rett diktarordi i tittelen. «Jonsoknatt» opnar med den kjende lina «Gjyvi Sundre saknar Bjug Byklum i kveld», men dei som trur det er frå denne boki, tek nok i miss. Tittel-linene er frå «Kongsfuglen yver gullfjølli», siste bandet i Norsk Folkeepos. «Jonsoknatt» er fyrste bandet og der er mykje meir ved kjærastane Gjyvi og Bjug enn flestalle lesarar venteleg uppdagar; Hans Henrik Holm var ein mann som gjorde uventa ting. Det var han alltid.

Lat oss merka oss stikkordet **ættearv**. Me kjem attende til det på slutten av denne tankjerekka.

Dette skriftstykket er ikkje meint å vera noko vitskapleg arbeid eller nokor litteraturkritisk umdøming. Det er mi hylling til den diktaren som yvertydde meg um at norsk — ekte norsk — kann vera eit tungemål som er utruleg rikt og velskikka til yverveldande diktkunst i dei rette hendene. Eg ser godt at den diktaren eg held so høgt ikkje lettvinnt kann setjast på nokon tilvand bås. Um «Jonsoknatt», fyrste boki, skreiv Alf Larsen «...det hører til det merkeligste i verdenslitteraturen», medan Hans Heiberg nokre få år seinare avdømde «Bygdir i solrøyk» som «...monstrum av dårlig ri-meri... et dikt om blåveis blir ikke nødvendigvis bedre om blåveisens kalles symre, og Holms dikt blir ikke lyrikk hvor mange nye ord han så bruker.» Hans Henrik Holm er av dei diktaranane som tvingar oss til å tenkja. Same um me segjer oss «for» eller «imot» kunstverket, lyt me gjera eit val og finna grunnar for svaret vårt. Er ikkje dét betre enn lunka, smaklaus velling som me gløymer på flekken? Diktkunst bør tvinga oss til å tenkja — og eit stort dikt bør vera ei tilsvarande stor utmaning. Få av dei som set Hans Henrik Holm høgt eller dei som avdørmer han kann nekta for at han var, er og alltid skal vera ei slik utmaning.

Ytre livsferd

Den ytre livsferdi til Hans Henrik Holm kann skildrast på nokre få linor. Han var fødd 18.1.1896 og døydde 27.9.1980, var oslogutt frå Ljan, den gong nett utanfor bygrensa, og Karl Johan, der far hans dreiv familieverksemdi «Hatte-Holm», Hans H. Holm A/S. Me kann segja at ik-

kje eingong kongen bur meir sentralt i eigen hovudstad enn Hans Henrik Holm gjorde. På ein forunderleg måte vart denne guten livsvarande trollbunden av alt som høyrer til norsk folketradiasjon, bygdekultur og norske målføre. I livslangt hardt arbeid sanka han seg umåteleg kunnskap um det meste som ligg millom folkeleg planteleira og jamførande religion, filosofi, psykologi og sjelelæra. Når det gjærande folkeeposet trengde seg på med lagnadskraft, grov han djupt etter dei halvgløymde skattane i målføri, og han synte kva dette målet er emneleg til når det vert dyrka på eigne bygdenorske røter.

For dei som kjenner arbeidi hans, synest det logisk at han vigsla fyrste bandet av storverket sitt til P.A. Munch, Henrik Wergeland og Ivar Aasen, og siste bandet av dette verket — like logisk — til «stighittar i dülheims-myndi, kjynde-granskjar og såle-lækjar Carl Gustav Jung». Hugsar me at diktbandet han vigsla til dei tri store nordmennene og bandet han vigsla til den sveitsiske åndskjempa, hev det same kjærastparet frå Setesdal til hovudpersonar, tek me til å ana den utrulege konsekvensen i Hans Henrik Holms dikting. Han steig frå heimlandsjordi, forlet henne aldri — men lyfte henne til kosmisk universalitet i skapingsverket. Frå P.A. Munch, Werge-land, og Ivar Aasen strekkjer seg til Jung og vidare til sjølve æva.

Hans Henrik Holm var storparten av livet i Oslo. Ferdene hans gjekk mest alltid til **det skjulte Norge - Noreg i duldo** - Setesdal, Telemark og Jølster, heller enn til Paris, Roma eller Berlin. I den ytre livsso-

ga er ikkje mange høgdepunkt; det rolege og trottige livet til ein mann som visste kva han vilde og **korleis** han vilde det. Ser me på bøkene hans, og bak bøkene, på livedagar med lesing og tenkjing, då finn me kvar den **nøynelege** livssoga hans tek til; men den soga er um skaping. Hans Henrik Holm skapte si eigi verd — som få andre.

«Jonsoknatt» og onnor dikting

«Jonsoknatt», debutboki til Hans Henrik Holm, kom ut 11. november 1933 på Gyl-dental Norsk Forlag, som vart den faste utgjevaren. Ein glytt på festskriften «Hans Henrik Holm og det bygdenorske» (til 25-årshøgtidi for «Jonsoknatt» i 1957, stadfestar kor sermerkt debuten var. Alle kritikarane peikar rosande på kjempedimensjonane i diktverket. Lite visste dei at i diktarhugen var «Jonsoknatt» berre fyrste bandet i noko som er makelaust i verdsdiktingi — eit moderne nasjonalepos skapt av ein einskild mann.

I 1938 fekk Alf Larsen diktaren til å syna fram ein glimt av det planlagde framhaldet. Det stod i **Janus** same året og heitte «Sóga um Gamle-Kari og hennar himilferd». Dette er på mange vis Hans Henrik Holms lettast tilgjengelege arbeid, og me møter ei rad personar som seinare kjem att i meir kosmisk vinkling i Norsk Folkeepos: Kari Kråka sjølv, Veleik, Neri, Skoddri og hovudpersonane i eposet, Kari-sonen Vise-Pål og læraren hans, presten Steffen Klås.

Fyrst i 1965 gav Hans Henrik Holm leiarane sine høve til å møta att personane. Kjempeverket trøng mogningsstid — og urimeleg hardt arbeid. Og det er likt til at diktaren hadde avgjort at ingenting skulde sendast ut fyrr heile arbeidet var fullført.

★ ★ ★

I 1940 skreiv Hans Henrik Holm ei stutt men mangeleis spirerik utgreiding «Om norsk folkesjel». Det er det eine av einast tvø tilfelle der diktaren fortel um grunnsetningane bak diktverdi si; han kjem inn på kva han skriv um og korleis han skriv.

Venteleg kom det uventa for mange at den diktaren som til 1940 var rekna for ankerfast i «ytterst utilgjengelig landsmaal», no brått tyktest snu heilt um. Den vesle boki «Guds gnistrerende ildfluer» som kom i 1941, var på **riksmål!** Og ikkje nok med det. Boki synte seg å vera fyrste bandet i

ein liten «riksmåls-trilogi», med «Vårhelg i Gaukelikleiv» i 1947, og «Fugl Føniks i eplehagen, visjoner i synd og lyst» i 1948. Her fær me dei fyrste skimti av verlaget i det store diktverket som skulde koma.

«Raudt nordlyse» frå 1946 og «Illversid» frå 1950 høyrer både til Hans Henrik Holms krigstidsdikt. Dei kom i privatutgåvor, og det er sagt klårt ifrå at dei ikkje skal nemnast med meir enn titlar i bibliografiar. Til same gruppa høyrer ei onnorlig bok, umframt forvitneleg, av diktaren og syster hans: «Hans Henrik Holm — Leik-styr og skugge-tyngsle // Grete Lundh — Duggdryss på gangstien». Det var ei privatutgåva, upplag 300, utan prenta utgjevingsstad eller utgjevingsår (Olav Dalgards innledning tyder på at utgjevingsåret måtte vera 1965 eller tidleg 1966; han syner til den revidera utgåva av «Jonsoknatt» frå 1965 og nemner «Yver bygdi ligg himeriksheim» frå 1966 på ein måte som vitnar um at boki enno er uprenta).

Bygdir i solrøyk

«Riksmåls-trilogien» varsla ikkje at diktaren hadde skift ut det sermerkte **landsmålet** sitt med eit meir «tilgjengeleg» storbymål. Nei, alt fyrste boki no stadfeste at Hans Henrik Holm vraka all kunstnarleg pruting med målet. Med ei rein urkraft sende han ut «Bygdir i solrøyk»: «I lauheld um vår» 1949, «Folk og fant» 1950. «Fjøllsus i dalgrøda» 1951: alle bøkene var i two band, dei vart nyprenta i 1955 i tri dubbelband. Denne trilogien var utsyner yver det bygdenorske, mosaikkar samansette av hundradtals næruptak og småbetrar, so storlagde at dei som kjenner til verket må støkka når dei høyrer at diktaren kalla det «fingerøvelser»! Trilogidelane svarar til dei tri hovudemni: **bygdi** og **umverdi** (eller rettare sagt **ei** bygd, for staden er universal): **menneski** som bur der, «både folk og fant»; **åndsdimensjonen** med gamal tru og den livande allstadverande Naturen. Diktaren syner oss **kva han ser**, men han ymtar aldri um kva han vil me skal **tenkja um det**. Evna til å gjera seg usynleg i temaet er alltid sermerkt for Hans Henrik Holm, men ho kjem fram med full kraft fyrst i «Fjøllsus i dalgrøda».

Fyreordet til «Fjøllsus i dalgrøda» — med alle sine 65 sidor — fortener eit eige rom i denne utgreidingi. Ja, i grunnen fortener fyreordet meir enn dét. Fyreordet hev tittel «Tankar og bygdetrudom i ei framfari tid». I hovudsak er det ei akademisk jamføring av samanliknande religion og folketradisjon, sameina med det serlege innsynet til Hans Henrik Holm, i full meinung eit sjåarinnsyn. Steg for steg klårlegg han eigi tru og eigne synsmåtar på grunn-

kjernen i det **bygdenorske**. Han dreg ofte uventa paralleller med folketradisjonar i andre nasjonar, og han syner korleis mange element, å sjå til so yrjande og villspredde, blandar seg harmonisk og legg grunnen under **det skjulte Norge — Noreg i duldo**. «Tankar og bygdetrudom i ei framfari tid» kom som eigi bok i 1951; det er både eit umissande folkeminnefagleg arbeid, og vegvisaren til og i Hans Henrik Holms verd. Det synest dertil vera siste gongen diktaren vilde lata lesarane få glyta inn i skapingsverkstaden. Heretter synter han berre fram verki, verki **åleine**. Hans Henrik Holm heldt seg no til ordi å Goethe i samrøda med Eckermann, han sa at «hovudtingen er å skriva diktverket; siden gjer folk med det som dei vil og kann!» Like eins var han på bylgjelengd med Faust-skaparen, når denne diktaren sa at ein skald ikkje skulde tolka diki sine på kvardagsprosa, for «...damit würde er aufhören, Dichter zu sein» (...då bryt han

Norsk Folkeepos

«Jonsoknatt» kom ut i 1933. Men Nils Collett Vogt fortel i brev til Nini Roll Anker at Hans Henrik Holm las bolkar av «Jonsoknatt» til han alt i 1921. Dette syner kor mange år det tok for diktaren å gjera fyrste boki reide til prentings. Etter 1933 heldt arbeidet med kjempediktverket fram på ein veg som berre Hans Henrik Holm kjenner. Gjenombrotsåret var i 1965. Det året kom «Jonsoknatt» i ei varsamt umvølt utgåva. Deretter, og like regelfast som geysir-utbrot, kom det kvart år eit nytt band av Norsk Folkeepos, kvart band med serskild tileigning:

- 1965 - «Jonsoknatt», umvølt og no «uka med «Om norsk folkesjel»
- Tri av ruddningsmennene i norsk åndsliv
Henrik Wergeland, P. A. Munch, Ivar Aasen
er boki vigd.
- 1966 - «Yver bygdi ligg himeriksheim»
Norske folkehøgskular i varm samhug vigjer eg denne boki
- 1967 - «Stjørnir og vetteljos»
Med all framvón for mün og samstöda i bygdelagi våre
- 1968 - «Soga um kapergastane og deira våde-rám»
Til minne um tri haske havgrabbar: Egil Skallagrímsson, Mogens Heinesøn og Jens Munk
- 1969 - «Valdsmakt bland dalbuom»
Til attljod um uppreistkarane frå Råbygdelag under dansketidi, um bondeføraren Kristian Jensen Lofthus, og um álmugevekkjaren Hans Nielsen Hauge
- 1970 - «Attljod frå skuggheimen»
Tri norske granskurar i fornsøge Moltke Moe, Knut Liestøl og Nils Lid vigjer eg sjette band av «Norsk Folkeepos»
- 1971 - «Kongsfuglen yver gullfjølli»
Stíghittar i dúlheims-myndi, kþynde-granskur og såle-lækjar, Carl Gustav Jung er mi lykting av bok-radi vigd
- 1972 - «Hard-røynd frå havland og dalsogur, litt ettergrunning ved sluttboki av Norsk Folkeepos»
Til bygdenorsk sámhald med djup-røtt mál-vokster, stadd erve-støde og myrk fornheims-dám, er denne vesle lyktingsrøda med mi eigi livsnøynd vigd»

Norsk Folkeepos, påtenkt mange år fyrr «Jonsoknatt» kom ut, var no fullført fem tiår etter den vårdagen i 1921 då Hans Henrik Holm gjesta Nils Collett Vogt og la frå «Jonsoknatt»-manuskriptet. Då Vogt lenge etterpå fekk sjå det prenta diktverket, skriv han til Nini Roll Anker: «Den er jo voldsom. Sproget er voldsomt, emnene voldsomme, følelsene voldsomme til bristepunktet. Er det genial? Jeg tar ikke svare, skjønt jeg vilde lye om jeg sa at jeg var imponert. Det er jeg. Og jeg har besluttet, at om jeg skal holde paa hele vinteren, vil jeg gjennom verket. Er det ikke forbausende? En Oslo-gutt fra svarteste Karl Johan, min hattemakers sønn, gamle milde Holm, han graver sig ned i et emne som dette, overbevist om det nationale betydning, og han er manden for at løfte dalens dyreste skatter op mot poesiens eventyrhimmel i evig glans.»

Kva hadde Nils Collett Vogt skrive dersom han fekk liva lenge nok til å sjå Norsk Folkeepos i heile sin fullkomne kjempeskapnad?

Tresnitt: H. G. Sørensen

med det å vera diktar). Kanskje er det påansande at alle som hugsar Hans Henrik Holm, fortel at han alltid var viljig til å lesa diki sine høgt, men han var aldri serleg lysten på å tala **um** dei.

★ ★ ★

Når tankane mine krinsar rundt Hans Henrik Holm — eg kom til Noreg same året som han døydde og trefte han aldri — stig han fram i liknad av ein vulkan. Endå um ein vulkansov, merkjer han lett heile landskapet; det gapande krateret er ei stillsam påminning um den kvilande styrken. Grunnkrefte som byggjer seg opp frå sjølve jordkjernen, kann brukar år, tiår eller hundradår på å samla seg — men når dei hev gjort det, er ikkje verdi meir den same. Me hugsar at dei atmosfæriske utslagi etter utbrotet i Krakatoa i 1883 var synlege so langt burte som i England.

★ ★ ★

Til side 8

Nokre tankar 10 år etter Hans Henrik Holm døydde Frå side 7

Det må straks segjast klårt at det mykje godt er uråd både å gjeva eit samandrag av det velduge Norsk Folkepos og å velgja utplukk frå verket til domme. Diktverket er ei verd for seg sjølv. Det er ikkje so «utilgjengeleg» som mange trur. Verket **kann** opna seg — men berre på vilkåri til diktaren. «Soga um Gamle-Kari og hennar himil-ferd» (prenta av Alf Larsen i Janus 1938) er kanskje det beste fyrste steget til diktverket, for denne **soga** er stuttare og lettare enn det umåtelege biletet som møter oss i «Jonsoknatt». Dei som les Norsk Folkepos finn «Soga um Gamle-Kari og hennar himil-ferd» på rette staden i verket, sist i «Valds-makt bland dalbuom».

Hans Henrik Holm visste sers godt at lesarane trøng hjelp på veggen gjennom verket. I kvart band finn me difor eit langt prosasamandrag med kjerne-utdrag frå dikt som gjer vandrings lettare for lesaren. Attåt dette finn me i kvart band tekstutgreidinger, og dessutan hev alle dei åtte bandi ordlistor — ja, rettelege ordbøker.

★ ★ ★

Sume freista altfor ofte å gjera Hans Henrik Holm til lått for dei lange ordlistene. Me tek eit døme frå den utryttelege Hans Heiberg: «Et eksempel fra ordlisten: om en vil vite hva ordet rafsefur betyr. Jo, **rufsende fart.**» På ein slik måte er det ikkje vanskeleg å gjera narr av alt.

Ja, alle Hans Henrik Holms bøker endar med ei sverr ordlista, «riksmåls-trilogien» ikkje frårekna. Men meinings er å hjelpe lesaren, ikkje å skräma honom burt. Korleis er det so med myten um at diktaren er **utilgjengeleg**?

Eg er utlending, og diktmalet er two gonger so vanskeleg for meg som for ein norsk lesar. Eg vil taka til motmæle mot myten. Hans Henrik Holm er **ikkje utilgjengeleg** — men han er **kravfull**. Få andre diktarar i noko mål som eg kjenner, hev arbeidt so fast og ubøygjeleg heile livet mot det utvalde siktemålet. Av alle dei norske og norskdanske diktarane som eg kjenner til, er det ingen som på same måten kann syna kor rikt det norske målet kann vera, kor utrulen rikt. Er det ikkje retten og serretten til ein skald å venta eit visst arbeid av lesarane sine?

Me veit at til liks med andre diktarar so ynskte Hans Henrik Holm at folk skulde lesa diki hans. Enkja hans, Marie Lindblad Holm, sende i 1984 ut «Soldryss i våskogen», riksmåldikt etter Hans Henrik Holm. Dette riksmåldikta, utgjevne i eit nydeleg band, syner at han lett kunde skriva like makelaust på norskdansk som på norsk. **Riksmålet** hev **jamnast vorte tillagt prestisjen** (ikkje å segja **snobberiet**) som den kulturelle storby-fiffen pyntar seg med. Um Hans Henrik Holm vilde, hadde han alt som trøngst til å verta ein av dei største norskdanske diktarane sidan Henrik Wergeland. Det kunde ikkje vera heilt lett for han å sjå korleis dei som venteleg aldri tok bryet med å lesa diki hans, moroa seg og storbylesarane sine med å kalla han «udikter» og verket hans «pornografi for profesorar», «mest grassate utslag av språklig samlermanni som er kommet på norsk», osb. osb.....

Den livslange oppgåva

Eg freistar ofte tenkja meg Hans Henrik Holm i åri som skil millom dei vulkanske kraftutbroti, millom «Jonsoknatt» (1933) og «Bygdir i solrøyk» (1949-1951), og millom den sistnemnde og Norsk Folkepos (1965-1972). For ein utrulen viljestyrke, for eit nær sagt skräemande tolmod, for eit klårsyn um kall og kallsfullsøring!

Berre nokre få liknande ándskjempor kjem eg i hug. Goethe, som skrev det fyrste risset til «Faust» 23

år gamal (i 1774), og som fullenda verket kort tid fyrr han døyde 82 år gammal (i 1832). William Blake, diktaren, sjåeren og måltrollmannen, som — slik Hans Henrik Holm — sprengjer alle skjematiske båsar. Richard Wagner som logisk og konsekvent brukar heile livet på å skapa eit nytt mynster for musikken og eit nytt teater som høvde til musikken. Henrik Wergeland med ein diktarveg som symbolisk tok ut frå «Skabelsen, Mennesket og Messias» og førde til «Mennesket». Kristofer Uppdal som med same tolmod og visse gjekk frå rallarhyttone til «Kulten» og det uprenta (syrgjeleg!!) meisterverket «Ævelengdn». Og, um eg må få nemna ein til, J. R. R. Tolkien, skapar av si eigi verd, mest kjend for romanane, men med etterleide arbeid som klærare og klærare syner oss ein av dei største lyrikarane i England, på ymse måtar jamførleg med William Blake.

★ ★ ★

Kjende biletkunstnarar hev illustrert dikt av Hans Henrik Holm: Frøydis Haavardsholm (fyrste kona til diktaren), K. Espolin Johnson, Hans Gerhard Sørensen, Niclas Gulbrandsen, Inggard Rosseland. Og det var for Hans Henrik Holm at Nikolai Astrup måla sitt mest kjende «Jonsokbål», som no er varveitsla på Nasjonalgalleriet i Oslo. Vender me oss til musikken, veit me at Hans Henrik Holms dikt hev vorte tonesettet av folk som Arne Dørumsgaard, Geirr Tveitt, Klaus Egge, Trygve Madsen, Østein Sommerfeldt, Ragnar Sønderlind, Anne Marie Ørbeck, Karl Nyestedt og Ludvig Irgens Jensen, for å nemna nokre som vart musikalsk utmana av diki.

Tresnitt: H. G. Sørensen

Eit tridje hovudverk?

Hans Henrik Holm hadde ikkje sagt sitt siste diktarord med det kosmiske høgdepunktet «Kongsfuglen yver gullfjølli». I 1975 gav Solum forlag ut «Frå borg og torg», millomalderspel frå Nederland, umsett av Hans Henrik Holm i samarbeid med Kåre Langvik-Johannessen. Ingenting kann syna betre enn denne bokat at diktaren hadde båe føtene planta på jordi. Med klassikarane kunde Hans Henrik Holm segja at «homo sum, humani nihil a me alienum puto» (eg er eit menneske, og eg held ikkje noko menneskeleg for framandt). Under Hans Henrik Holms trollgrep opnar millomalderspel frå Nederland for ei verd som er heilt ulik Norsk Folkepos — ei verd som for lesaren godt kann vera stadtlaus og tidlaus. Skjemt, vanleg folkevit, yverveldande ytre findrag — alt kjem fram gjennom

den makelauste målrikdomen som berre hørde Hans Henrik Holm til.

«Frå borg og torg» — den einaste boki til diktaren som ikkje såg dagsljoset på Gyldental, frårekna privatutgåvone — låg ferdig i manuskript sidan åri kring 1950/1960. Men det er ikkje utan ein viss symbolikk at det vart siste verket til Hans Henrik Holm som kom ut medan diktaren var i live. Livsverket hans, som opna med eit smil — «Gjyvi Sundre saknar Bjug Byklum i kveld» — hev og eit smil til siste ord.

★ ★ ★

Godt, kanskje er det berre det siste prenta ordet til skalden? I fyreordet til «Soldryss i våskogen» nemner Marie Lindblad Holm eit tvobands manuskript som ho fann millom papiri etter mannen sin, «Attljod frå gamaltidi». Ho hev tankar um å stella til manuskriptet for utgjeving. Den som kjenner noko til Hans Henrik Holm kann godt tenkja seg at dette arbeidet — som han sjølv i umtale kalla det tridje grunnverket sitt, etter «Bygdir i solrøyk» og Norsk Fokepos — gjerne må avdekka nye drag hjå denne uvanlege mannen. Og kanskje vert me nøydde til å nytenka sumt av det me no synest vita um diktakapingi og diktarverket hans.

★ ★ ★

Skal me nemna alle dei utkomne bøkene til Hans Henrik Holm, må me ha med at det hev kome to små band med utdrag frå dei store verki. Desse antologiane var tenkte til ei innføring i dikttingi hans. Men nene bak desse utgåvone kjende diktaren godt.

«Trakkferd i fjøllgrendom» ved Willy Dahl kom i Lanterne-serien i 1977. Boki ritar upp hovudmotivi i «Bygdir i solrøyk». Diktaren og utgjevaren samarbeide sers nær, men Willy Dahl sjølv gjer det klårt at «utvalget er hans og mitt i fellesskap ... men rekkefolgen og det endelige utvalget er dikteren selv ansvarlig for. Og selvsagt er det han og bare han som i noen tilfeller har forkortet og strammet inn diktene, satt to sammen til ett, laget nye titler osv.» (frå Willy Dahls innleiding s.10).

«Heilagkvæde» kom på Gyldental i 1979 med fyreord av Kåre Langvik-Johannessen. Boki hev utvalde dikt frå «Bygdir i solrøyk» og Norsk Fokepos, og dessutan mange dikt som ikkje var prenta tidlegare. Den tette religiøse tonen i «Heilagkvæde» er eit sterkt motstykke til tonen i «Trakkferd i fjøllgrendom».

Åttearv

Fåe norske diktarar — um då nokon — hev gjort seg so fullcomeleg til eitt med norsk folkearv som Hans Henrik Holm. Han visste at til sist er det det nasjonale og ikkje det internasjonale, det lokale heller enn det generelle, som gjev eit kunstverk **universal** dragkraft. Mange av dagens vimpelberarar vil heller vera med på motejaget for eit uekte Oslo Plaza enn for eit bygdehus. Me hører ofte — serleg i dei noko store byane — at bygdekulturen er utan framtid i våre dager med plastheltar og plastmoral. Og alt i alt, «Donald» sel seg snøggare og håvar inn meir pengar enn «Jonsoknatt». Men lat meg segja: um nokon legg i ordi mine at eg helst ser for meg eit Noreg med tusund «Jonsoknatt» bøker i staden for Donald kring um i heimane, so er dette langt ifrå min tanke.

Eg vil ikkje gå lenger enn til å hevda at i **massekulturen** kjem **massen** fyrst og **kul-**

turen sist; det trengst og ein — lat oss kalla det — **ikkje-massekultur**, i minsto for å syna at han finst, og at det framleis er ein utveg for dei som kann slå av fjernsynet og lesa ...

Skal Noreg, eit lite land i ytste utkanten av Europa, halda på dei ekte dragi sine og den ekte kulturen um hundred år heretter, eller skal Noreg jamstella norsk med gammalnorsk og gjera det endelige målbytet frå «bokmål» til «norgesk» eller «norikansk»?

Eg kjenner meg rettekomen til å spryja — men ikkje til å svara.

★ ★ ★

Det stod i ei tekst for meir enn fem tiår sidan:

«*I en storpolitiske brytingstid som nå vil en sterkt pasjonsbetonet følelse velte opp — og mange vil uvilkårlig spørre seg selv: Hvilken egentlig verdi ligger det nettopp for oss i å være norske?»*

Samme teksti set opp denne sluttsummen: «*I den senere tid har det i vårt folk vært en tyngdeforskyvning inn mot asfalten. Det gjelder nå å gi landet tilbake pieteten for den åndelige atmosfære og den slektstradisjon som er en forutsetning for nasjonal vekst.»*

Tresnitt: H. G. Sørensen

Båe hermi er frå Hans Henrik Holms essay i 1940 «Om norsk folkesjel». Dei kunde ha vore skrivne i går.

Hans Henrik Holm visste kva verde som hører til det å vera norsk. Han kann læra oss sers mykje i dag då den umettelege **massekulturen** et um seg med kaos, forvildring og trugande einsretting.

Han kann læra oss sers mykje dersom me aktar og tek vare på vår eigen ættearf, slik Bjug Byklum og Sjyvi Sundre gjorde det.

Og dersom me er ærlege nok til å slå av fjernsynet og sanna for oss sjølv at me

hev noko å læra av Hans Henrik Holm — og det **bygdenorske**.

Litteratur:

Hans Henrik Holm — samla verk
«Hans Henrik Holm og det bygdenorske», festschrift, 1957
Hans Heiberg — «Peilinger», Aschehoug 1950
Brev frå Nils Collett Vogt til Nini Roll Anker, Aschehoug 1947

Eg takkar alle vener av Hans Henrik Holm som hjelpte meg å koma diktaren nærare.

(Jostein Krokvik sette um frå engelsk)

Storfeld Landskappleik

Frå side 3

50-års laget Voss Spelemannslag markera jubileet med ein fin konsert med eigne krefter, i dans, i ord og i tonar. Det programmet hadde namnet «Tonesylv»

Minnet um meisterspelemannen Sigbjørn Bernhoft Osa vart heidra. Den konserten hadde namnet «Bauta i tonar». Sundag fyremiddag var det messa i den vyrdelege Vangskyrkja, og fyre messa var det ei minnestund på kyrkjegarden ved gravi til Osa.

«Frå meister til meister» heitte ein intimkonsert som vessen Lars Skjerveheim og sogningen Håkon Høgemo stod for. Der var det lærar og elev som møttest, no er dei både meistrar.

Knut Hamre frå Granvin i Hardanger og Bjarne Herrefoss frå Bø i Telemark gav ein intimkonsert som hadde titelen «Tonar på vandring millom fjord og fjell».

Alt dette kom attåt dei hundredtals tevlarane som spela og dansa for eit stort publikum.

So må me nemna at Jostein Mæland frå Voss hadde skrive ei historisk verdfull 50-års bok um Voss Spelemannslag. Boki heiter «Ervesylvet» og gjeng langt attende i soga um folkekunst i Vossaveldet. Jostein Mæland hev fyrr skrive 50-års soga um Landslaget for Spelemenn.

Og endeleg hadde ein annan kjend voss, professor dr. Ole Didrik Lærum, som no er rektor på Universitetet i Bergen skrive bok um meisterspelemannen Sjur Helgeland, myrkølen som vann den første kappleiken i Vestmannalaaget i Bergen i 1896. Lærum er ein fin historikar, han hev fyrr skrive ei bok um Magnus Dagestad. I boki um Sjur Helgeland syner han og korleis det var mogeleg å skapa stor kunst i dei allra trøngaste og fatigaste kår.

Sjølv sagt var det ei fin feleutstilling i samband med kappleiken. Og grafikaren og målaren Sveinung Iversen hadde ei stor utstilling av gamle og nye billete. Ivar Kvåle (eller «Kvaolsknipo» som han kallar seg) hadde teikna til professor Lærums bok um Sjur Helgeland. Kvåle var og med og batt saman minnekappleiken for Sigbjørn Bernhoft Osa med råkande teikningar.

Til topps på premilistor

Veteranen, meister Bjarne Herrefoss frå Bø i Telemark, gjekk til topps i A-klassa på hardingfela. Det var ein po-

Til side 10

Sorenskrivarar

I 1591 kom det under danskekongen Kristian IV ei kongeleg fyresegn som fastsette at det skulde vera ein «svoren skrivar» på bygdeting i Noreg. Han skulde skriftfesta domar og orskurdar, og dertil rettleida bøndene i lagretta. Dette er upphavet både til namnet og sorenskrivaremabetet. Skipnaden vart nok ikkje like snøgt overksett ved alle tingi; futane sat nok vedvarande sumstad på høgste sessen, og skrivaren var i fyrstningi kanskje næraast for futedreng å rekna. Med kvart snudde dette seg, og skrivaren vart den røynlege domaren.

Storfeld Lanskappleik

Frå side 9

pulær siger. For det var mange i Voss idrottshall som mintest at han på Lanskappleiken på Nordfjordeid i fjor vart nekta å spela. Han kom sterkt att i år, og han hev vunne mange tidegare lanskappleikar og.

Kappleiksgeneralen Rygg like etter

Mange var òg sterkt imponert yver at kappleiksgeneral Leif Rygg greidde å samla kreftene til stor spel, som resulterte i plassen bak Herrefoss på premi-lista, berre eit fatig poeng etter. Vidare nedover denne lista stod veteranen Olav Øyaland frå Tinn, Roar Herrefoss frå Vårlengt, Steinar Rygg, Voss, Øyvind Brabandt frå Nesbyen, Håkon Høgemo frå Sogn og Johannes Sundsvalen frå Laget for Folkemusikk. Annbjørg Lien frå Sula ved Ålesund kom på delt 10. plass.

Populær siger vart det òg til veteranen Lars Skjervheim i den eldste klassa. I dans hardingfele klasse B gjekk Kjell Nesheim og Kristi Botnen til topps med ein rudl, men det vart berre andrepromi. Derimot greidde unge Øyvind Vabø frå Fjellbekken i Bergen å spela seg upp i den beste klasse A. Også Magne Olav Selland frå Voss og Svein Hjellbakk frå Gloppe fær spela i A-klassa på Fagernes neste summar.

Unge Åse Teigland frå Hardanger Spelemannslag tok toppen i den yngste hardingfeleklassa, og viste tydeleg at ho um kort tid vert å finna i det gjævaste selskapet.

I den beste feleklassa vart det siger til Kristen Odde frå Lom.

Best i vest

I dans hardingfele klasse A gjekk Hilde Bjørkum frå Indre Sunnfjord Spelemannslag og Vidar Underseth frå same fylket til topps. På plassane bak var det hallingar, teledøler og folk frå Kongsberg som dominerte. Vinnar av lausdansen vart Bjørn Strand frå Vår-

Til side 12

„Eg skjemmest over å ha vore imot“

ASBJØRN ØVERÅS gav i 1932 ut boka «Norsk reisling». — Boka er ein lysande fakkel over vår nasjonale sjovstende-strid, — språkleg og kulturelt. Her er ein rikdom av historisk oversyn, med sitat frå våre fremste menn og kvinner, som tydeleg fortel kven som var «med eller imot».

Skogforvaltar og forfattar Haakon Lie hadde ei melding om boka i «Tildens Tegn». Han skriv her m. a.:

«Mellom alle dei tankar og kjensler dennerike boka vekkjer i meg, stig det eitt ynskje fram, sterkeare enn alle dei andre: Gjev mange av dei som er mot ville lese ho!

Del vil alle bli gripne av det dei les! — Kva er i vegen med folkeoppsedarane våre, med di dei ikkje fører oss inn i vår eiga soge, men tvært om driv oss ut? — — — Her ligg kanskje djupaste grunnen til ein viss brest i folkekarakteren vår. Ein brest vi sjølvé ikkje så lett ser, men som for utlendingar ligg klårt i dagen! For ei tid sidan var det t. d. eit svensk blad som peika på han med desseorda: «Vad man frapperas av i Norge, är briten på verkligt nationalt tänkande och kännaende» — — —

— Eg som skriv denne artikkelen høyrer til dei som lyt skjemmest over ein gong å ha vore imot. Eg har ingen rett til å føre noko stort ord. Men då eg første gongen såg' og kanna den norske folkeånda, då merka eg at ho var

hovdingbora. Og eg visste at ho var tiltenkt ei oppgåve i verda. Kanskje ei lita oppgåve. Kanskje ei stor. Men ei oppgåve: Reisling av det norske målet til berar av ein kultur som visst og sant skal vere ei grein, som og har sitt rom & fylle i den store susande kruna på verdstreet.»

Nokre dagar etter meldinga av Haakon Lie skriv sokneprest Peder Christensen (Christensen var med og skipe Riksmåls forbundet).

«Underlig må det ta sig ut å høre det, men det er faktisk at Haakon Lie's artikkelen fylte en gammel forstokket riksmålsmann som måg med en varm stråle-glinsende glede.

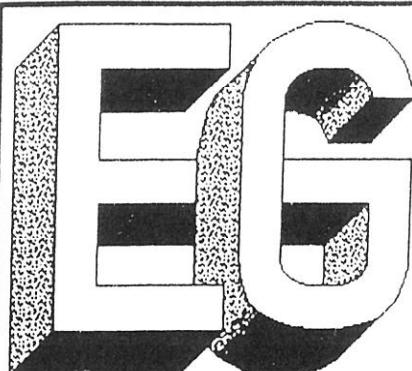
— Konservativ forbannelse var alltid dette — ikke å kjenne sin besøkelsestid før for sent, eller nesten for sent. —

— Jeg husker mange episoder: Vi holdt vårt landsmøte i Riksmålsforbundet. Et styremøde var gått av og vi andre var i bét for et nytt. Jeg foreslo Nini Roll. Stor bravur. Vi ringte fluks. Og svaret?!

— «Nei, Gud bevare mig, jeg hører ikke til der!»

Skuffelse, nesten harme. Men nu skjønner jeg det. — Og som jeg førstår Haakon Lie når han skriver: — «eg høyrer til dei som lyt skjemmest over ein gong å ha vore imot» — — —

Olav Aarflot

Ting EG du òg!

Meldingsblad for N M U

I EG, - bladet åt
Målungsdomen finn ein
målpolitiske artiklar av
alle slag som millom
anna tek fyre seg
grunnlaget for
målreising i Noreg.

Send 100,- kroner til postgirokontonr.:
0823 0943010,
so fær du EG i eit år.

Norsk Målungsdom, Nordahl Bruns gate 22, 0165 Oslo 1, Tlf. 02-364043

Føroyar

Av Sverre Hausberg

Vinteren 1923-24 gjekk færøyingen Jakup Djurhuus på Fana Folkehøgskule, Store-Milde. Han var ein heller stuttvakten, men sterkygd kar, og svært stillfarande og tagal. Det vert helst slik når ein skal læra seg eit framandt talemål, endå om måli er så nær i ætt som i dette høvet. Langt ute var han i skyldskap med den kjende diktaren Hans Andrias Djurhuus som vitja skulen same vinteren. Ingen har hatt kjenning av Jakup Djurhuus på svært mange år; men det har gått gjetord om at han vart det som på norsk svarar til rådmann, ein stad på øyane. Han var fødd i 1901.

Då Martin Birkeland var ferdig med sine landkunnetimar, der me hadde fare gjennom heile Noreg med Svalbard, og attå Island og Grønland, fekk Jakup Djurhuus ein time til å fortelje om Færøyane. Eg har skrive ned det lekseoppriret eg tok då. Det synter seg at han tala godt norsk. Men eg går ikkje god for at alle namni her er rette. Dei vart ikkje kortrollerte av forteljaren seinare.

17 av øyane bur det folk på, sa Djurhuus. Store-Dimun og Vesle-Dimun er kjende frå våre gamle sogor. Folketalet er 21000. Det er 10 norske mil frå nord til sør. Alle øyane er høge med undantak av Sandoy. Der kan vera svært kaldt med berre 4-5-6 grader om sumaren. Ein haust vart det $12\frac{1}{2}$ kuldegrad, og det året fekk dei ikkje potetor. Der kan vera svært blåsande. På Bároy bles hus med betar under taket over ende. Skog finst ikkje. Dei har prøvt å planta litt; men det voks ikkje. Truleg hadde det lukkast bætre om plantane hadde kome frå vestkanten av Noreg, sa Djurhuus.

Folket lever av fisking, fuglefengd, grindefengd og jorddyrkning. Frå 1856 av tok dei til å føra ut fisk for álvor. I 1898 kom ein handelsflote frå England og henta fisk. Frå 1915 av har dei innfødde fiskarar fenge større båtar med motor i. I februar og mars fiskar dei kringom Vestman-

naøyane på Island. Kvinnene heime, dei turkar fisken og sender han til Spania. Desse skipi tek jamtover 80-150000 kg. Dei største kan bera 250 tonn. Frå Aust-Grønland kjem fiskarane att i oktober. Færøyingane har kjøpt seg trålarar no. I Reykjavik hadde dei eit år 28 trålarar og dessutan 3 på Island elles. Dei har og teke til med fangst av kveite som dei sender til Aberdeen i Skottland. Fangsten med motorbåtar vert serleg driven i Vágsfjorden. Elles fiskar dei i Vesterhavet og i Viaresmie, og serleg held fiskarane seg på Hoynafelle.

Det er 25 fulgeberg på Færøyane. Slattaratin-dur er det høgste. Sandoyabjergene klyv folk mest i etter fugl. Der kan vera 8000 fuglar på ei øy, og i alt 500000. Fuglefengdi er deira viktigaste næringsveg. Dei brukar ein reidskap som kallast «møylingur». Det er ei stor, svær stong med eit nett i, og dette slær fangaren opp bak på fuglen. Så vrid fangaren halsen hans rundt og knekkjer den. Dei kan greia å bera med seg 100 fuglar kvar. Fangaren heng utover fjellet i ei line som 5 mann regulerer. «Sitaridr» kallast lina. Ein må alltid passa på at ein sit inn mot berget. Lundefuglar tek dei helst. Det er 7 slag av dei. Eggi ligg i små holor i berget. Fuglane kjem att med fisk i nebbene, og då vert mange tekne. Fuglen vert salta eller turka i juni og juli månad eller og seld fersk. «Å filta lundar» kallar dei dette arbeidet med han. På den ferske fuglen tek dei innmaten ut og fyller resten i ei kake som dei steikjer og et attå anna kjøt. Det er ikkje så greitt å verta kasta i ei line utfør eit stupbratt berg, sa Djurhuus. Dei unge vert tidleg oppøvd til dette; men mange vil like vel helst opp att når hjarta deira kjem nedom bergkanten. Det hender ofte ulukkor i fuglebergi, sa Djurhuus. To mann som var saman i ei line, datt utfør eit 50 famner høgt berg. Den eine vart slegen i småbætar; men den andre var uskadd. På ein holme som heiter Kyrkjubøholmen, er litt ærfugl; men elles er den sjeldsynt. Hestar har bøndene nokre av.

Grindefangsten kjem meir kvar einskild til gode.

Grindekvalane er 7-11 alner lange. Ein kan møta flokker på opp til 1000 stykke. Folk har med seg tilkveste steinar som er kvitmåla. Dei vert kasta i sjøen og lagar ljosstrimor, slik at kvalane vert redde. Jegrane har eit langt spjut som er fest til ei line. Spæjarar ser etter kva leid dei første kvalane tek. Så vert dei drivne inn i små fjordbukter, stundom radt på land. Ein mann vassar ut med spjut og med line på ryggen og stikk og stikk. Når sjøen er vorten raud av blod, sym dei fredsame og redde kvalane berre rundt i ein sirkel og freistar ikkje å koma ut or bukti. «Dette er ei feig myrding av verste slag» vedgjekk Djurhuus. Jegrane må ikkje koma før seint fram, for då får dei berre halv part i fangsten. Sysselmannen på øyane skifter lutene ut. Den som hev oppdaga flokken, får den største kvalen. 200 kvalar er verde på lag 20-25000 kroner. Ein gong Djurhuus var med på fangsten, tura og dansa dei i 4 døger etterpå. Kjøtet vert salta, og 2-3 veker etter vert det hengt opp til turking. Minst 3 veker etter det att vert kvalkjøtet selt saman med turrfisk. Det var i slutten av juli månad at Djurhuus var med på denne jakti. «Raudspekk er noko av det beste eg får», sa han. Og Vágsfjord er beste grinde-fjorden.

Det er to slag bønder på Færøyane. Kongsbøndene leiger jordi si av Staten, medan odelsbøndene er sjølveigarar. Der er no 100 odelsmarker og 1300 kongsmarker. 3 % av øyane er dyrka jord. Ein storbonde kan til vanleg ha 6 markgar-

Bøker av Jostein Krokvik frå Norsk Bokreidingslag

Galgiholm, historisk roman 1990
«Boken er en stillferdig rystende skildring av en enkel menneskeskjebe i en enda vanskeligere tid enn vår. ..» (Eiliv Eide i Bergens Tidende).

«Romanen . . hyser både litterære kvalitetar og eit moralsk og språkleg alvor som i eitt og alt er eit motstykke til dei rådande fysner i skrift og tale» (Ivar Mork i Sunnmørsposten).

I band kr. 150,-

Det gátefulle tårnhuset, 1989
Ei frisk og velforma forteljing for unge lesarar med sans for måneskin, mystikk og spaning.
I band kr. 108,-

Rømlings fotefar, 1988
Ungdomsromanen um skulegjenta Einy som i løynd tek seg av ein forkomen jamaldring og upplever mogning og spanande vårdagar.
Hefta kr. 100,-

Det andre romet, 1987
Ei novellesamling rik på stemningar, stillfarande ettertanke og kvardagsleg visdom.
Hefta kr. 95,-

Kjettarord um norsk málalkymi, 1985
Debattskrift um norsk málstrid og málpolitikk.
Hefta kr. 24,-

NORSK BOKREIDINGSLAG
Boks 2672, 5026 Bergen/Møhlenpris

MARØY LARS BJARNE
ELISMARKEN 14
5034 Y LAKSEVÅG
ANTALL EKS 1

God og rimeleg mat
får du på
Kaffistova til Ervingen
Torgegaarden, Strandkaien 2, 5000 Bergen

ISSN 0800-8647

Færøyar

Frå side 11

dar, 6-8 kyr og 800 sauher. I alt er det på lag 6000 kyr og 100000 sauher på desse øyane. Færøyane fører ut ull og islandstrøyar.

Dei dyrkar litt 6-rads-korn og noko potetor. Rips og stikkelsbær trivst dårleg. I det gamle sauebrevet frå 1298 er mark gard nemnt fyrste gongen.

Kyrne går på beite nede i dalane; men sauene går ute på fjellet heile året. Dei vert klipte ein gong pr. år. Saualet er viktigare enn anna husdyral. Det er vandt å få tak i ny jord. Sume må føda kyrne på det same jordstykket både sumar og vinter, sa Djurhuus. Øyane har 82 bygder.

Fiskegrunnen Munkagrunn er vel kjend; Som-beafyr like eins.

På Store-Dimun, der den største bonden lever, er det berre eitt bustadhús. Etter den tronge vegen frå sjøen og opp kan berre ein mann om gongen koma fram. Her varde Sigmund Bresteson seg mot fiendane. I nærliken er Mikinesholmen med toppen Mikinesuksen. Her er ein fæl straum med ein fart av 10 mil i timen, så ein engelsk trålar knapt kan koma fram der. Denne straumen måtte Sigmund Bresteson symja imot under rømingi frå heimstaden.

Det er svært lite metall på øyane; men ymse stader har dei funne steinkol. 2 postbåtar går ut frå byen Torshavn. Der er 3000 menneske når kommunane kring vert rekna med. Byen fekk realskule i 1861 og lærarskule i 1872, seinare også folkehøgskule. Prost, sørenskskrivar, amtmann og fut er busette der.

Øyane saknar vegar. Dei har byrja å byggja hamnemoloar og bryggjekai på Suduroy. Skulafjord er lengste forden. Der er fleire fjordbukter med same namnet som fjordane, såleis Klekksvik og Laupavik. Svinoy er kjend frå saga om Sigmund Bresteson. Den største innsjøen heiter Søvdasvatn. Det er 7 km langt og 1 km breidt og ligg 35 m over havet, elvi derifrå lagar den største fossen på Færøyane. Ho renn ut i Kollafjord. Andre store vatn er Safrvatn, Oyesvatn og Toftevatn.

Sverre Hausberg

Storfeld Landskappleik

Frå side 10

flaumen, med Torsten Gjeldokk frå Ål på andrepllassen. Her vart Vidar Underseth nummer fire.

Ekstra hyggjeleg var det at 50-årsjubilanten Voss Spelemannslag tok sigeren i lagspel, framfyre Hornindal Spelemannslag og Indre Sunnfjord Spelemannslag.

Noregsven på Island

Daniel G. Einarsson er 70 år

Ein kjend islending og god Noregsven, Daniel G. Einarsson, Sundlaugavegi 18, Reykjavik fyller 70 år tysdag 9. juli.

Han er fødd og oppvaksen på Nord-Island, og i ung alder tok han utdanning i bygningsfaget. Han var tidleg med i glima-idrotten, og i eit av dei fyrste etterkrigsåri var han med i ein flokk med glimagutar som Sira Eirikur J. Eiriksson og Laurus Salomonsson tok med seg på Noregsferd. Dei vitja m. a. Bergen og hadde framsyningar her. Noko seinare tok Daniel G. Einarsson noko av utdanningi si på Bergen Tekniske Skole, den noverande Ingeniørhøgskulen. I den tidi vann han seg mange venner i Bergen og sume Hordalandsbygder, og seinare hev han vore på fleire gjestingar her i landet.

Han busette seg tidleg i Reykjavik, og som konstruktør og bygningsarbeidar i eit stort firma hev han haft meste arbeidet sitt i Reykjavik og på Keflavik. Sambandet med Noreg hev han og kona Eva Torsdottir halde ved like.

Ho er frå ein storgard på Nord-Island, og dei hev ein fin og gjestmild heim i Reykjavik.

Daniel G. Einarsson er som islendingar flest sterkt litterært interessa, han er glad i sagaen, og han er naturelskar som likar å fara yver det storfelde Island. Den som hev fylgt honom i bilen, med Daniel ved rattet, hev rike minne um ein mann som kjänner heimlandet sitt og som er byrg av å syna det fram. Og fru Eva er fin teiknar og dekoratør.

Ogso frå Noreg vil det gå takksame tankar til Daniel og huslyden, no når husbonden rundar sine 70 år.

Ludv. Jerdal

Din lokale storbank

FOKUS Bank